

Datganiad o Sefyllfa

Ffosffadau yn Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACA) CNC

Crynodeb

Ym mis Ionawr 2021, cyhoeddodd Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) dystiolaeth oedd yn dangos bod llawer o grynofeydd dŵr afonol mewn Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACA) yn methu â chyflawni'r safonau o ran ffosfforws.

Mae'r datganiad hwn yn amlinellu safbwynt diweddaraf Dŵr Cymru ar y pwnc cymhleth yma:

- Mae pob ardal yn wahanol. Mewn rhai lleoliadau, ychydig iawn o'r ffosffadau a fydd yn deillio o Weithfeydd Trin Dŵr Gwastraff (GTDG).
 - Ar Afon Gwy, er enghraifft, mae 66% o gyfanswm y llwyth Ffosffadau'n dod o gollledion amaethyddol, a 25% o GTDG.
- Mewn cytundeb â CNC, rydyn ni wedi datblygu rhaglen a gaiff ei chyflwyno'n raddol dros ein dau gyfnod buddsoddi nesaf sef – AMP7 (2020-2025) ac APM8 (2025-2030) – sy'n pennu GTDG penodol lle byddwn ni'n cyflawni gwaith tynnu ffosffadau'n seiliedig ar ddata ar ansawdd afonydd.
- Gyda CNC, rydyn ni'n cyflawni gwaith modelu ar yr afonydd mewn ACA sy'n methu â chyflawni'r safonau, ac rydym ni'n disgwyl cwblhau'r gwaith ganol 2022.
 - Bydd hyn yn pennu dosraniad y gwahanol ffynonellau, ac yn cadarnhau ein cyfran ni o'r llwyth a ryddheir, yn ogystal â chadarnhau a ydym yn canolbwyntio ar y GTDG cywir ai peidio.
- Mae'n bwysig fod pawb o dan sylw'n datblygu amrywiaeth o opsiynau cynaliadwy yn hytrach na chanolbwyntio'n llwyr ar atebion diwedd pibell sy'n ddrud i'w rhoi ar waith a'u gweithredu, ac sy'n anghynnaladwy hefyd o ran eu heffaith carbon.
- Mae buddsoddi mewn atebion dalgyrch yn seiliedig ar natur (NBS) a rheoli ychwanegiadau maetholion/tail ar dir fferm yn fwy gofalus yn cael effaith fwy llesol a chynaliadwy i bawb.
- Mae ein hasesiad o'r cynigion cynllunio'n parhau i ystyried eu heffaith ar gapasiti hydrologig a biolegol y GTDG a fydd yn derbyn eu gwastraff. Rydyn ni'n cynnig cyngor hefyd o ran a oes gan y GTDG drwydded ffosffadau ar hyn o bryd, neu a fydd un mewn grym erbyn diwedd y cyfnod buddsoddi sydd ohoni.

Cyflwyniad

Yn Ionawr 2021, cyhoeddodd CNC dystiolaeth a oedd yn dangos bod dros 60% o'r Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACA) afonol yng Nghymru'n methu â chyflawni'r safonau diwygiedig o ran ffosfforws.

Yn sgil cyhoeddi'r pecyn o dystiolaeth a'r Canllawiau Cynllunio Interim cysylltiedig (a ddiweddarwyd wedyn yn Gyngor Cynllunio) bu Dŵr Cymru, yr Awdurdodau Cynllunio Lleol (ACLI) a'r diwydiant datblygu ehangach yn camu i'r tywyllwch i raddau helaeth mewn sawl maes, ond ers hynny rydyn ni wedi ymrwymo'n llwyr i fynd i'r afael ag effeithiau ffosffadau ar ACA afonol yng Nghymru ac rydyn ni'n parhau i wneud hynny. Rydyn ni'n cydgysylltu'n rheolaidd â'r rhanddeiliaid perthnasol, gan gynnwys cwsmeriaid datblygu, CNC, Llywodraeth Leol ac ACLI trwy weithgorau strategol cenedlaethol ac yn unigol, gyda ffocws ar ddod o hyd i atebion i gynorthwyo datblygiad economaidd a gweithio i ddod o hyd i atebion i leihau effeithiau ffosffadau ar yr ACA afonol.

Y cefndir

Colledion amaethyddol o wrteithiau a phorthiant/tail ynghyd ag elifiant carthffosiaeth, mwyngloddio a chwarela, a threfol/cludiant (dŵr storm ffo) yw'r ffynonellau sy'n rhyddhau'r lefelau uchaf o ffosfforws i mewn i grynofeydd dŵr.

I roi syniad o'r dadansoddiad o'r gwaith modelu dosraniadau o wahanol ffynonellau a gyflawnwyd ar Afon Gwy (is-ddalgylch Gwy Uchaf), ffeindwyd bod 66% o'r holl lwyth Ffosffadau'n dod o golledion amaethyddol, gyda 25% yn dod o Weithfeydd Trin Dŵr Gwastraff (GTDG) a 9% o ffynonellau eraill. Mae'n bwysig nodi fodd bynnag, bod y dadansoddiad yn wahanol ym mhob is-ddalgylch afonol, ac mewn rhai mannau, ychydig iawn o gyfraniad y bydd y GTDG yn ei wneud.

Er ein bod ni'n monitro allbynnau ffosffadau o'n GTDG sydd â thrwyddedau ffosffadau, nid ein rôl ni yw monitro lefelau'r ffosffadau mewn cyrsiau dŵr – mae hynny'n rhywbeth y mae CNC (fel y rheoleiddiwr amgylcheddol yng Nghymru) yn gyfrifol amdano.

Ein Rhaglen Fuddsoddi

Rhaid i ni sicrhau ein bod ni'n bodloni'r rhwymedigaethau amgylcheddol newydd a gynhwysir yn ein rhaglen fuddsoddi cyfalaf (AMP7, 2020-2025) a glustnodwyd trwy Raglen Amgylcheddol Genedlaethol (NEP) CNC ar Ansawdd Dŵr.

Mae hi'n bwysig nodi ein bod ni'n deall pwysigrwydd cydbwysu'r angen am fuddsoddi yn erbyn cadw ein biliau'n fforddiadwy. Yn hynny o beth, ein safbwynt ni yw y bydd y buddsoddiad yma'n ein helpu ni i gyflawni'r manteision gorau posibl o ran yr amgylchedd ac i'n cwsmeriaid, a hynny wrth fodloni disgwyliadau ein rheoleiddiwr amgylcheddol.

Mae'r NEP yn amlinellu'r gwelliannau y mae angen i ni eu gwneud i gydymffurfio â'r ddeddfwriaeth amgylcheddol, ac mae'n clustnodi GTDG lle mae angen i ni fuddsoddi mewn tynnu ffosffadau, naill ai trwy dynhau'r trwyddedau ffosffad cyfredol neu trwy gyflwyno trwyddedau ffosffad newydd. Am hynny, rydyn ni wedi datblygu rhaglen i'w chyflwyno'n raddol mewn cytundeb â CNC dros gyfnod AMP7 (2020-2025) ac AMP8 (2025-2030), sy'n pennu'r GTDG yna lle bydd tynnu ffosffadau'n digwydd.

Mae ein rhaglen buddsoddi cyfalaf yn seiliedig ar y data am ansawdd dŵr afonol a gawsom gan ein rheoleiddiwr, a'u hasesiad o gydymffurfiaeth yn erbyn y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr (WFD) a safonau amgylcheddol eraill. Mae cyhoeddiad CNC o'r pecyn tystiolaeth wedi newid yr asesiadau hyn, ac o ganlyniad, mae'n bosibl y bydd angen i ni addasu ein rhaglen yn seiliedig ar y cyllid sydd ar goel.

Gwaith cyfredol

Er nad yw'n ofyniad arnom, er mwyn helpu i fwrw ymlaen â'r mater yma, mae CNC/Dŵr Cymru wedi datblygu rhaglen foddelu ar y cyd sy'n edrych ar yr afonydd ACA sy'n methu â chyflawni'r safonau. Mae'r gwaith yma wedi hen gychwyn, a'r dull modelu sy'n cael ei ddefnyddio yw offeryn safonol y diwydiant sef SAGIS (System Gwybodaeth Ddaearyddol i Fesur Dosraniad Gwahanol Ffynonellau). Pwrpas y gwaith modelu yw pennu dosraniad y gwahanol ffynonellau trwy foddelu llwythi a chrynoadau maetholion o nifer o ffynonellau, a fydd yn mesur ac yn cadarnhau ein cyfran ni o'r llwyth sy'n cael ei ryddhau.

Disgwylir i'r gwaith modelu yma goel ei gwblhau erbyn canol 2022, ac ar ôl ei gwblhau, byddwn ni'n adolygu'r canfyddiadau ar y cyd â CNC er mwyn pwysu a mesur a yw ein buddsoddiad mewn mesurau i dynnu ffosffadau mewn GTDG yn yr AMP cyfredol a'r un nesaf yn targedu'r lleoliadau cywir.

Dull aml-randdeiliad

Er ein bod ni'n gwneud pob ymdrech i chwarae ein rhan yn y mater yma, mae hi'n bwysig bod pawb yn datblygu amrywiaeth o opsiynau cynaliadwy yn hytrach na chanolbwyntio'n llwyr ar atebion diwedd pibell sy'n ddrud i'w rhoi ar waith a'u gweithredu, ac sy'n anghynaliadwy mewn perthynas â'u heffeithiau carbon. Mewn rhai dalgylchoedd, gall atebion diwedd pibell chwarae eu rhan, ond ar ôl cwblhau'r gwaith i fesur y dosrannau o wahanol ffynonellau, bydd angen i ni weithio gyda datblygwyr, ACLI, rheolwyr tir a CNC i gyflawni amrywiaeth o opsiynau, gan gynnwys atebion sy'n seiliedig ar fyd natur.

Ein safbwynt ni yw bod buddsoddi mewn atebion dalgylch sy'n seiliedig ar natur (NBS), fel plannu lleiniau byffer ar hyd lannau afonydd a chreu gwlyptiroedd, yn ogystal â rheoli ychwanegiadau maetholion/tail yn fwy gofalus ar dir fferm er mwyn rheoli faint sy'n cael ei olchi oddi ar dir i mewn i afonydd, yn cael effaith fwy buddiol a chynaliadwy i bawb.

I'r perwyl hwnnw, rydyn ni'n hollol gefnogol o'r Byrddau Rheoli Maetholion (NMBs) arfaethedig sy'n cael eu sefydlu dan gadeiryddiaeth yr ACLI ac yn fwy na pharod i chwarae ein rhan ynddynt. Prif amcan pob NMB yw cydlynu gweithredoedd cyfredol a chlustnodi a gweithredu rhai newydd er mwyn diogelu gwelliannau cyffredinol o ran ansawdd dŵr trwy leihau'r holl gyfranwyr at ffynonellau, a thrwy hynny cyflawni targedau amcan yr ACA o ran ffosfforws.

O ystyried ein rôl fel ymgymerydd carthffosiaeth statudol, mae'n bwysig nodi rhai ffactorau allweddol wrth ddatblygu'r NBS:

- Nes bod y gwaith modelu i bennu dosraniad y ffynonellau wedi cael ei gwblhau, gan gynnwys profi'r senarios a chytuno gyda'r CNC a oes angen symud ein buddsoddiad cyfalaf ar gyfer AMP8 i leoliadau gwahanol, ni allwn gytuno i ddulliau gweithredu NBS mewn unrhyw GTDG;
- Y mecanwaith allweddol ar gyfer datblygu unrhyw gynig NBS yw trwy'r NMB. Mae'r ACLI mewn gwell sefyllfa i ddelio â datblygwyr yn uniongyrchol, a'r Cynghorau eu hunain sydd yn y sefyllfa orau i osod unrhyw NBS a gweinyddu'r platfform credydau maetholion er mwyn caniatáu i ddatblygiadau gael eu cyflwyno.
- Fel ymgymerydd carthffosiaeth statudol, ni allwn ddarparu unrhyw fath o gyngor ar ddylunio neu adeiladu NBS am fod hyn y tu hwnt i'n cylch gorchwyl, ond gallwn amlinellu'r dull o fynd ati a ddefnyddiwyd o ran NBS yn Sir Henffordd lle mae'r ACLI a Sefydliad Gwy ac Wysg (WUF) (sy'n elusen amgylcheddol) wedi arwain y gwaith o ddylunio a gweinyddu dull o weithredu'n seiliedig ar NBS ar rai o'n GTDG.

Rydyn ni'n rhan o'r Tasglu Ansawdd Afonydd Gwell yng Nghymru hefyd, sy'n cynnwys Hafren Dyfrdwy, LIC, CNC ac Ofwat. Sefydlwyd y tasglu i helpu i wella dŵr afonydd, gan ymchwilio a gwerthuso'r dulliau cyfredol o reoli a rheoleiddio gorlifoedd storm, a fydd yn arwain wedyn at weithredu yn y dyfodol. Gyda'i gilydd, mae'r grŵp yn datblygu map ffordd a chynllun gweithredu o ymrwymiadau i:

- leihau effeithiau andwyol unrhyw orlifoedd sy'n cael eu rhyddhau ar yr amgylchedd, gan gymryd camau rheoleiddio pan fo angen er mwyn cyflawni gwelliannau
- casglu mwy o dystiolaeth am yr effaith ar ein hafonydd trwy fonitro'r hyn a ryddheir a'r dŵr y mae'n llifo iddo yn well
- gweithio gyda'r cyhoedd a rhanddeiliaid i wella dealltwriaeth am orlifoedd storm a'u rôl yng Nghymru.

Cynllunio a datblygiadau newydd

Fel ymgynghorai statudol yn y broses Cynllunio Gwlad a Thref yng Nghymru, ymgynghorir â Dŵr Cymru mewn perthynas â phob cais cynllunio perthnasol sy'n ymwneud â datblygiadau newydd ac rydym yn darparu ymatebion.

Rydyn ni'n cynnal dialog rheolaidd ag adrannau Rheoli Datblygiad a Pholisi Cynllunio pob ACLI y mae'r Cyngor Cynllunio'n effeithio arnynt er mwyn cynnig cymorth a chynghor o'n persbectif ni fel ymgymerydd carthffosiaeth, gan gynnwys cynghori ar statws ein GTDG sydd â thrwyddedau ffosffadau, a darparu data gofodol GIS i'w cynorthwyo gyda'u hystyriaethau.

Mae ein hasesiad o'r cynigion cynllunio'n ystyried a oes yna ddigon o gapasiti yn ein systemau dŵr a dŵr gwastraff i ddarparu ar gyfer y datblygiad newydd. Mewn perthynas â GTDG, mae'n ystyried yr effaith y caiff llif y dŵr budr ar gapasiti hydrologig a biolegol ein Gweithfeydd o ran ein galluogi ni i barhau i gyflawni gofynion ein caniatâd i ryddhau elifiant wedi ei drin i gyrsiau dŵr.

Yn unol â hyn, mae ein cysylltiad â'r broses o ymgynghori ar geisiadau cynllunio ers cyhoeddi'r Canllawiau Cynllunio Interim (a'r diweddariad i'r Cyngor Cynllunio yn sgil hynny) wedi parhau i ystyried effaith cynigion ar gapasiti hydrologig a biolegol y GTDG sy'n derbyn y gwastraff. Rydym ni'n cynghori hefyd o ran a oes trwydded ffosffadau gan y GTDG ar hyn o bryd, neu a fydd un mewn grym erbyn diwedd cyfnod yr AMP cyfredol.

Mae safbwynt cyfredol CNC mewn perthynas ag ymateb i geisiadau cynllunio fel y'i hamlinellwyd yn eu Cynghorion Cynllunio yn cynghori, lle bo CNC wedi cyflawni Asesiad Priodol (AA) ar drwydded ffosffadau GTDG cyn cyhoeddi'r pecyn tystiolaeth, am nad yw'r Asesiad hwn yn cymryd y wybodaeth newydd na'r targedau tynnach o ran ffosfforws i ystyriaeth ar gyfer yr ACA o dan sylw i ystyriaeth, yna ni ellir dweud na fydd unrhyw effaith ar yr ACA. Mae hynny'n golygu bod angen cymryd camau lliniaru ychwanegol. Nid yw hyn yn newid ein dull o weithredu mewn perthynas â'r broses gynllunio, a mater i'r datblygwyr yw ystyried hyn ar y cyd â'r ACLI a CNC.

Rydym ni'n parhau i chwarae ein rhan mewn cysylltiadau ystyrllon ar y mater hwn, trwy ein gwaith modelu dosraniad ffynonellau a thrwy ein cysylltiadau â rhanddeiliaid gan gynnwys CNC, ACLI a Llywodraeth Cymru, yn ogystal â'n haelodaeth o weithgorau strategol cenedlaethol.